

Бараболя Ольга Валеріївна,
к.с.г.н., доцент кафедри
рослинництва, Полтавської державної
аграрної академії, Україна
Семенюта Ігор, магістр
факультету агротехнологій та екології
Полтавська державна аграрна академія
Україна

АГРОБІОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ОЗИМИХ ПШЕНИЦЬ

Збільшення виробництва зерна пшениці це одна з найважливіших задач розвитку сільського господарства, не залежно від природно-кліматичних зон нашої держави. Від вирішення даної задачі залежить задоволення постійно зростаючих потреб населення в продуктах харчування і збільшення потенціалу розвитку тваринницького комплексу.

Пшениця озима була і є основною зерною культурою в Україні, яка займає понад 40 % посівних площ зернових культур і формує понад 50 % валових зборів зерна в державі. Зважаючи на те, що в Україні висівають як вітчизняні так і зарубіжні сорти пшениці озимої з потенційною врожайністю 8-15 т/га, однак за останні роки врожайність її у середньому не перевищує 2,8-3,5 т/га.

Тому перед виробниками сільськогосподарської продукції стоїть головне завдання – у найближчі роки збільшити врожайність, поліпшити якість і забезпечити стабільність виробництва зерна пшениці озимої.

Зростаюче глобальне потепління, що спостерігається на початку ХХІ сторіччя, вимагає від сільгоспвиробників удосконалення окремих елементів технології вирощування, засвоєння нових сортів пшениці озимої і, у першу чергу, наукового обґрунтування нових строків сівби. Сучасні Українські вчені (Бабич Ю.Б., Бомба М.Я. Бутенко А.О., Каленська С.М., Лихочвор В.В., Моторний В.А., Сайко В.Ф. та ін.), методом досліджень та опрацювання наукових праць, дійшли висновку, що на строки сівби пшениці озимої, у першу чергу, вплинули погодно-кліматичні зміни, які відбуваються за на

планеті останні роки. Вони характеризуються загальним зростанням тепла повітря в окремі роки та періоди року. Інші вітчизняні дослідники (Лукашук Л.Я., Уліч О.Л.) вважають, що зміщення на більш пізні терміни сівби пшениці озимої мають ще біологічні особливості сучасних вітчизняних сортів пшениці озимої.

Строк сівби є одним з найефективніших елементів технології, який не потребує додаткових матеріальних витрат, однак суттєво впливає на реалізацію потенціалу продуктивності пшениці.

Важливе агротехнічне значення відповідно до кожної ґрунтово-кліматичної зони для одержання високих і стабільних урожаїв пшениці озимої мають загальноприйняті строки сівби, що залежать від сортових особливостей, погодних умов, попередників, запасів вологи, типів ґрунтів, якості посівного матеріалу та низки інших природніх факторів.

Відповідно до агротехнологічного фактора можна змінювати умови проростання насіння пшениці озимої та появи сходів, що в подальшому матиме вплив на їхню однорідність, а також на рівномірність розвитку здорових рослин та якість зерна пшениці озимої. У різноманітних екологічних зонах України строки сівби пшениці озимої можуть коливатися у межах: кінець серпня — вересень — початок жовтня. Проте глобальне потепління планети і пов'язана з цим часта повторюваність посух та суховіїв в осінній і весняно-літній періоди, а також подовження терміну осінньої вегетації рослин пшениці озимої, непередбачувані перепади зими, що супроводжуються відлигами, а нерідко й опадами із потеплінням та відновленням вегетації рослин пшениці декілька разів за зиму, зумовлюють необхідність проведення наукових досліджень щодо уточнення або зміни строків сівби та їхнього впливу на врожайність з урахуванням агрокліматичних умов року та реакції на них сортів-інновацій з інтенсивним стартовим ростом. Зміщення за останні роки строків сівби в сторону збільшення пов'язано також із великим насиченням сівозмін нетрадиційними попередниками (стерньові, кукурудза на зерно, соняшник, соя). До того ж під

впливом природних і антропогенних факторів значно погіршилася фітосанітарна ситуація на полях.

Велика увага до строків сівби пшениці озимої пояснюється тим, що їхні відхилення від оптимальних ведуть до значних втрат урожаю і зменшення валових зборів зерна. Розрахунок оптимальних строків сівби і оцінка їхньої економічної ефективності, які виконали І. Грушка, В. Дмитренко, показали, що господарства України через несвоєчасну сівбу щорічно втрачають до 12% урожаю пшениці озимої.

Враховуючи попередники і сортові особливості пшениць озимих, сівбу слід починати в перші дні настання оптимальних строків із непарових попередників і більш зимостійких сортів і закінчуючи менш зимостійкими

За попередній багатолітній період багато чого змінилося у технологіях вирощування, але отримані експериментальні дані із визначення оптимальних строків сівби пшениці озимої вказують на тенденцію щодо їхнього зміщення в бік пізніших, що пов'язано головним чином із непередбаченою зміною погодних умов в осінній період під час сівби, наявними попередниками та використанням сортів із короткотривалою яровизаційною потребою.

Наведена вище інформація є підтвердженням того, що універсальних строків сівби не існує — спеціалісти агрономічної служби повинні вирішувати питання сівби в кожному конкретному випадку, враховуючи цілу низку факторів: погодні умови, специфічну реакцію різних сортів на строки сівби, передники, наявність підготовлених посівних площ для посіву, запаси вологи у посівному шарі ґрунту, забезпеченість ефективними засобами захисту як біологічними та хімічними, технічний рівень господарств тощо. Сівбу пшениці озимої слід проводити з урахуванням біологічних особливостей сортів, щоб не піддавати стресовим впливам насіння під час його проростання та рослини — у період вегетації і формування нового насіння. Це дасть змогу господарствам одержувати щедрі і стабільні врожаї високоякісного зерна пшениці озимої.